

О.І. Вікарчук к.е.н.
проректор з наукової роботи ІПСТ
О. А. Супрун
асистент кафедри фінансів ІПСТ.

КОНЦЕСІЯ – ВИСОКОЕФЕКТИВНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ МАЙНОМ.

В статті розкриті сучасні засоби комунікації та вільний рух капіталів, які сприяють зникненню економічних кордонів і пожвавленню світової торгівлі. Саме в цьому контексті розглядаються перспективи розвитку концесійних відносин в Україні. Висвітлені особливості переходу від централізовано-планової до ринкової економіки.

Кардинальні зміни, що відбулися за останні десятиліття в Україні, призвели до значних трансформацій економічних, соціальних і суспільних систем, які сприяють розвитку відповідного середовища у різних сферах економіки. Сучасна еволюція форм власності відбувалася в такому напрямку: приватна, індивідуальна, різноманітні форми приватно-колективної (акціонерна, кооперативна, колективно-часткова), а також загальнодержавна і муніципальна форми. В Україні цей процес розпочався з реформування державних і недержавних колгоспно-кооперативних форм власності. Проте це має відбуватися не стихійно, а проводитись усвідомлено, професійно найголовніше, з використанням наявного досвіду високорозвинених країн світу й бути науково обгрунтованим.

Подальший етап трансформаційних перетворень державної власності ґрунтується на врахуванні співвідношення об'єктивних і суб'єктивних чинників у даному процесі. Вихідним моментом і неодмінною умовою ринкових перетворень є їх соціально-економічне та правове забезпечення, яке має ґрунтуватися на особливостях вітчизняної економіки. Особливості трансформаційного періоду полягають у тому, що інвестиційні рішення в Україні мали б передбачати ефективний механізм їх реалізації, але трансформація економіки здійснювалася за принципом: демонтаж старої – побудова нової системи господарювання. У результаті стару систему господарського управління було демонтовано, а нової не створено. Застосування такого методу трансформації призвело до невизначеності господарських процесів, що стає родовою ознакою економіки перехідного періоду, якій властиві: нечіткі соціальні, політичні, економічні механізми переходу до нового способу господарювання.

Основним напрямком ринкової трансформації державної власності і сформованих форм господарювання вчені й політики визначають роздержавлення. Це неодмінна передумова переходу від централізовано-планової до ринкової економіки.

Глобальні економічні перетворення вимагають нових підходів до розуміння суб'єктів господарської діяльності, які поступово включилися у світову економіку, що призвело до „відкриття” національних економік. Сучасні засоби комунікації та вільний рух капіталів сприяють зникненню економічних кордонів і пожвавленню світової торгівлі. Саме в цьому контексті ми розглядаємо перспективи розвитку концесійних відносин в Україні.

Економічна логіка функціонування концесійних відносин полягає в наступному: якщо у державі є майно, вона має право його продавати або передавати у тимчасове користування на зворотній основі (довгострокове користування з правом повернення без зміни форми власності). При цьому держава керує, не випускаючи власність з рук, і нікому не передає своїх контрольних функцій. Водночас, у інвестора, що вкладає кошти в це майно, є вибір: купувати його чи брати у деяку особливу форму оренди.

Загалом концесії займають проміжне становище між приватизацією і функціонуванням державного підприємства.

У процесі приватизації здійснюється передача державного майна в приватну власність. При концесійних відносинах майно передається в довгострокове користування приватному інвестору без втрати державою власності на нього. Якщо діяльність концесіонера є економічно неефективною, то у державі є право розірвати угоду, при цьому вкладені концесіонером кошти не повертаються.

Головною особливістю концесій є те, що відповідні державні активи та права передаються приватним структурам на певний період часу, який оговорюється сторонами, з наступним поверненням державі. Саме у цьому і полягає різниця між концесією та приватизацією.

Основною перевагою концесії над іншими формами господарювання є чітке розмежування повноважень між виконавчими органами влади, які діють від імені громадян-споживачів, і

підприємством-концесіонером, яке впроваджує свої технології, вміння та вносить капітал у розвиток тієї чи іншої інфраструктури. Такий чіткий розподіл ролей сторін гарантує збалансоване управління: з одного боку – суспільний інтерес, а з іншого – економічні відносини. Це дозволяє обом сторонам вести постійний діалог, який забезпечить розвиток державної та комунальної інфраструктур у напрямі задоволення потреб населення. Отже, концесія – це високоефективна система управління майном, яка здатна забезпечити розвиток інфраструктури і комунальних послуг найменш напруженим, з соціальної точки зору, способом з передбачуваною економічною віддачею.

Тривалість концесій відноситься до категорій важливих умов концесії. Теоретично найкращим є термін, який:

- дозволив би концесіонеру ефективно використовувати вкладені інвестиції та інші витрати, пов'язані з концесією та отриманням прибутку;
- забезпечував би ефективний менеджмент при створенні активів та витрат на їх експлуатацію, не допускав би перетворення концесіонера в монополіста, такого як держава, на ринку товарів та послуг.

У цілому, як показує світовий досвід, строки концесій в кінці ХХ століття визначалися в межах від 10 до 55 років, залежно від сектора економіки, країни, тарифів та цін на проєктований товар.

У реальному житті визначення строків дії концесій є одним із дискусійних питань, що виникають під час переговорів між концесіодавцем і концесіонером. У випадках, коли сторонам не вдається дійти згоди з питань узгодження термінів дії концесії, встановлюються додаткові умови, за допомогою яких буде визначений період до моменту закінчення дії договору концесії. Іноді в концесіонера є необхідність включити до концесійного договору застереження про можливість подальшого перегляду первинних термінів концесій (чи підписати, доповнивши в документи зміни стосовно строків концесій).

Прагнення України ввійти до міжнародного співтовариства, а отже, створити сприятливе інвестиційне середовище ця приваблива ідея матиме подальший розвиток і реальне втілення в життя. Ймовірно, що в цьому випадку перелік сфер діяльності, в яких можлива передача об'єктів у концесію, буде істотно розширений.

Варто наголосити, що концесія – це спосіб залучення інвестицій. Вже здійснено перші спроби залучення коштів за допомогою цих видів інвестиційної діяльності. Цілком зрозуміло, що в умовах нерозвиненої банківської системи та фінансового ринку ці напрямки інвестицій мають бути впроваджені. У той же час впровадження цих видів інвестиційної діяльності вимагає створення відповідної науково-теоретичної бази, підготовки необхідної кількості фахівців, створення відповідних установ та прийняття досконалих правових актів.

Лише у випадку, коли концесія охоплює обидві ці сфери, вона може повністю реалізувати свої потенційні можливості. Крім того, форма концесії передбачає участь у ній різних категорій концесіонерів (державних, приватних, змішаних), так само як і різні форми процедури фінансування (традиційні позики, частково відшкодовані позики, інвестиційний капітал).

Отже, враховуючи викладене вище, ми прийшли до висновку, що концесія – це не лише спосіб залучення інвестицій, а й економічні відносини, які складаються між концесіонером та концесіодавцем з метою об'єднання індивідуальних і групових інтересів та передачі у довгострокове користування державного майна без втрати права власності на нього, з метою ефективного використання комунального і державного майна з подальшим проведенням його реструктуризації та підвищення виробничого і технічного потенціалів концесійного об'єкта в умовах трансформаційної економіки.